

Asia: VN/14704/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Tiivistelmä lausunnon keskeisestä sisällöstä

- Elinkeinoelämän Oppilaitokset EOL ry kiittää mahdollisuudesta lausua.
- EOL ry kannattaa HOKS:ien keventämistä. Kuitenkin tästä toimesta saadut säästöt jäänevät pieniksi, sillä toimi kohdistettaisiin vain oppivelvollisiin. EOL ry ehdottaakin, että prosessia pitäisi keventää kaikkien ammatillisten opiskelijoiden osalta. Myös osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmasta luopumiseen EOL ry suhtautuu varovaisen myönteisesti. Samassa byrokratian purun yhteydessä voisi myös harkita, onko perusteltua jatkossa merkitä opetus- ja ohjaustunteja tutkinnon osakohtaisesti ja opiskelijakohtaisesti.
- Hallituksen säästöesitys osuu pahiten elinkeinoelämää lähellä palveleviin, erikoistuneisiin, tehokkaiisiin ja työelämälähtöisiin ammatillisiin oppilaitoksiin. Säästöt kohdentuvat myös erityisesti ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin, jotka ovat perustutkinnon jälkeen suoritettavia tutkintoja. Suurin osa näiden tutkintojen suorittaneista on tehnyt perustutkintonsa yli kymmenen vuotta sitten ja osaamisen päivittämiselle ja syventämiselle on vahvat perustelut työelämän muuttuessa. EOL ry vaatiikin, että näissä säästöpainneissa otetaan huomioon se, että minkään elinkeinoelämän toimialan osaamisen saatavuus ei saa merkittävästi heiketä tai jopa kokonaan kadota koulutustarjonnasta. Suomalaisen koulutusjärjestelmän tulee kattaa kaikki keskeiset toimialat jatkossakin. Onkin keskeistä, että säästöille per organisaatio per säästövuosi määritellään kohtuullinen katto. Lisäksi EOL ry esittää, että jos leikkausten tulee toteutua, leikkaukset kohdentuisivat vasta samana vuonna kuin käsillä oleva ammatillisen koulutuksen uudistus, erityisesti koskien rahoitusmallia, on saatu täytäntöön. Kaikkineen leikkaukset ovat erittäin vahingollisia erityisesti aikuisten osaamisen ja osaavan työvoiman ketterän saatavuuden kannalta.
- Tavoitteellisista opiskelijavuosista päättämistä koskevan säännöksen muuttaminen mahdollistaisi koulutuksen järjestäjän tavoitteellisten opiskelijavuosien määrän vähentämisen alle järjestämisluvassa määrätyn. EOL ry painottaa, että alituksen tulisi olla vain kertaluonteinen säästötoimeen liittyvä toimi, mutta huolenamme on, että tällä tehtäisiin jo pohjatyötä vuoden 2026 rahoituksen määrän määräytymiseen. Näin ei pitäisi olla.

Muita huomioita, jotka vaikuttavat kokonaisuuteen

- Oppilaitoksilla pitäisi edelleen olla oikeus periä tässä haastavassa talouden tilanteessa tutkintomaksuja ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista, kuten aiemminkin.

- Jotta osaavan työvoiman saatavuutta voitaisiin säästöistä huolimatta turvata, tässä yhteydessä pitäisi voida mahdollistaa myös avoimen ammatillisen koulutuksen avaaminen ja tilauskoulutuksen mahdollistaminen.

-Nuorisoikäluokka pienenee ja aikuisten koulutustarve kasvaa. Jatkossa olisi laadittava ammatillista aikuiskoulutusta koskeva kansallinen ammatillisen koulutuksen jatkuvan oppimisen strategia. Strategian tulisi olla ylihallituskautinen.

Ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

EOL ry kannattaa HOKS:ien keventämistä. Kuitenkin tästä toimesta saadut säästöt jäänevät pieniksi, sillä toimi kohdistettaisiin vain oppivelvollisiin. Heillä ei ole samassa määrin aiemmin hankittua osaamista kuin työelämässä olleilla tai siellä olevilla opiskelijoilla. EOL ry ehdottaakin, että prosessia pitäisi keventää kaikkien ammatillisten opiskelijoiden osalta. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tunnustaminen rajataan kaikilla vain voimassa oleviin tutkinnon perusteisiin tai maksimissaan esimerkiksi viisi vuotta vanhoihin todistuksiin. Kun tunnustetaan ja tunnustetaan ei voimassa olevien perusteiden mukaisia opintoja, on prosessista koitua työmäärä merkittävä. Lisäksi, jos jatkossa halutaan, että kokonaisten tutkintojen sijasta suoritetaan osatutkintoja tai niitä pienempiä kokonaisuuksia yhä enemmän, ei HOKS:ia pidä tehdä samassa laajuudessa kuin nykyään, sillä se vie kohtuuttomasti resursseja verrattuna suoritettavien opintojen määrään.

Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmasta luopumiseen EOL ry suhtautuu varovaisen myönteisesti. Myös tämä toimi vähentää byrokratiaa ja hallinnollista työtä, mutta samalla EOL ry huomauttaa, että sen kokonaan poistamisella voi olla merkitystä myös koulutuksen laatuun.

Samassa byrokratian purun yhteydessä voisi myös harkita, onko perusteltua jatkossa merkitä opetus- ja ohjaustunteja tutkinnon osakohtaisesti ja opiskelijakohtaisesti. Säädös 12 h/osp riittäisi ajamaan asian ilman työllistävää ja osin keinotekoista tuntiraportointia.

Lukiolakia koskevat säädösehdotukset

EOL ry:llä ei ole tähän lausuttavaa.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

Hallituksen linjauksen mukaisesti 100 miljoonan euron säästö kohdistetaan aikuisten, jo tutkinnon suorittaneiden koulutukseen. Tästä seuraa, että ehdotetulla muutoksella on vaikutuksia erityisesti niihin koulutuksen järjestäjiin, joiden koulutustoiminta painottuu aikuisiin, jo tutkinnon suorittaneisiin henkilöihin. EOL ry alleviivaa, että koulutusjärjestelmässämme on erikoistuneita ammatillisia oppilaitoksia, jotka ovat syntyneet elinkeinoelämän tarpeesta ja jotka tarjoavat sellaista

koulutusta, jota muu järjestelmä ei tarjoa tai sen ei kannata tarjota, esimerkiksi kalliin infran vuoksi (esimerkiksi laivanrakennus) tai koulutusmäärien pienuuden vuoksi koulutus on kannattanut keskittää sen laadun takaamiseksi (esimerkiksi kiinteistöalan erityistehtävät, erikoisurakointiosaaminen, kelloseppäkoulutus, huoltovarmuudelle keskeiset jäte- ja vesihuollon tehtävät). Hallituksen säästöesitys osuu pahiten juuri näihin elinkeinoelämää lähellä palveleviin, erikoistuneisiin, tehokkaisiin ja työelämälähtöisiin ammatillisiin oppilaitoksiin.

EOL ry painottaa, että säästöt kohdentuvat myös erityisesti ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin, jotka ovat perustutkinnon jälkeen suoritettavia tutkintoja. Niihin pääsemisen edellytys on, että on aiempi tutkinto suoritettuna. Suurin osa näiden tutkintojen suorittaneista on tehnyt perustutkintonsa yli kymmenen vuotta sitten ja osaamisen päivittämiselle ja syventämiselle on vahvat perustelut työelämän muuttuessa.

EOL ry vaatii, että näissä säästöpainneissa otetaan huomioon se, että minkään elinkeinoelämän toimialan osaamisen saatavuus ei saa merkittävästi heiketä tai jopa kokonaan kadota koulutustarjonnasta. Onkin keskeistä, että säästöille per organisaatio per säästövuosi määritellään kohtuullinen katto. Esimerkiksi korkeakouluilla muutos edeltävän vuoden vuosibudjettiin on voinut olla kolme prosenttia.

Koulutuksen järjestäjille tulee olemaan erittäin haasteellista mukauttaa toimintaansa esitetyssä leikkausaikataulussa. Esimerkiksi irtisanomistilanteissa voi henkilöillä olla puolen vuoden irtisanomisaika. EOL ry esittääkin, että jos leikkausten tulee toteutua, leikkaukset kohdentuisivat vasta samana vuonna kuin käsillä oleva ammatillisen koulutuksen uudistus, erityisesti koskien rahoitusmallia, on saatu täytäntöön.

Tavoitteellisista opiskelijavuosista päättämistä koskevan säännöksen muuttaminen mahdollistaisi koulutuksen järjestäjän tavoitteellisten opiskelijavuosien määrän vähentämisen alle järjestämisluvassa määrätyn. EOL ry painottaa, että alituksen tulisi olla vain kertaluonteinen säästötoimeen liittyvä toimi, mutta huolenamme on, että tällä tehtäisiin jo pohjatyötä vuoden 2026 rahoituksen määrän määräytymiseen. Vähimmäismäärän vähentäminen alle järjestämisluvan määrätyn määrän tulisi käsityksemme mukaan vaikuttamaan oppilaitosten rahoituksen määrään jatkossakin, sillä se määräytyy edellisten vuosien suoritteiden mukaisesti. Näin ei pitäisi olla. Ja yhä edelleen EOL ry alleviivaa, että minkään oppilaitoksen toimintaedellytykset eivät saa merkittävästi heikentyä.

EOL ry vaatii, että suomalaisen koulutusjärjestelmän pitää pystyä tarjoamaan kaikille keskeisille toimialoille osaamista elinkeinoelämän tarpeen mukaan jatkossakin. Nyt esitetyt säästöt uhkaavat kokonaisia toimialoja ja niihin erikoistuneita oppilaitoksia. Esimerkiksi rakennus- ja kiinteistöalan erityisosaamisen tarjonta supistuu merkittävästi ja huoltovarmuudelle keskeisten, esimerkiksi vesi- ja jätehuollon, osaajien saatavuus heikkenee jo entisestään heikosta tilanteesta. Sotealalle keskeinen

muunto- ja täydennyskoulutus kärsii. Kaikkineen leikkaukset ovat erittäin vahingollisia erityisesti aikuisten osaamisen ja osaavan työvoiman ketterän saatavuuden kannalta.

Muut kommentit

EOL ry tahtoo tässäkin yhteydessä tuoda edelleen esille ihmetyksen siitä, että tässä haastavassa taloustilanteessa hallitus on esittänyt, että oppilaitokset eivät enää saisi jatkossa periä maksuja ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista. Emme kannata tätä esitystä. Opiskelijamaksut kohdentuvat tutkintoihin, joissa opiskelijoilla on pääosin jo aikaisempi tutkinto. Maksujen periminen pitäisi voida sallia edelleen, kuten aiemminkin. Näin oppilaitoksilla olisi edelleen mahdollisuus saada myös tulevia säästöjä kompensoivia tuloja.

Jotta oppilaitoksien toimintaedellytyksiä ja tätä kautta suoraan osaavan työvoiman saatavuutta voitaisiin säästöistä huolimatta turvata, tässä yhteydessä pitäisi voida mahdollistaa myös avoimen ammatillisen koulutuksen avaaminen ja tilauskoulutuksen mahdollistaminen. Hallitus on linjannut tilauskoulutuksesta hallitusohjelmassaan ja sen mukaisesti pitäisi myös edetä.

Jatkossa olisi laadittava ammatillista aikuiskoulutusta koskeva kansallinen ammatillisen koulutuksen jatkuvan oppimisen strategia - kuten strategia on luotu korkeakoulutuksen osalta aiempina vuosina. Nuorisoikäluokka pienenee ja aikuisten koulutustarve kasvaa. Tästä huolimatta koulutuspoliittiset päätökset eivät seuraa tätä kehitystä vaan päinvastoin. Onkin laadittava ylihallituskautinen suunnitelma ammatillisen aikuiskoulutuksen turvaamiseksi ja kehittämiseksi, jotta osaavan työvoiman saatavuus voidaan turvata tulevaisuudessakin. Nyt oppilaitokset, jotka ovat työelämän toiveen mukaan profiloituneet, tuottavat muun muassa täsmä- ja muuntokoulutusta ja kantavat suurta vastuuta aikuisten työvoimakelpoisuudesta, saavat säästöt kantaakseen.

Koriseva Soile
Elinkeinoelämän Oppilaitokset EOL ry